

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/38760,ul-Roli-Zymierskiego-Michala.html>
25.03.2026, 21:31

ul. Roli-Żymierskiego Michała

także w formach pochodnych:

- ul. M. Żymierskiego
- ul. marsz. M. Żymierskiego
- ul. gen. M. Żymierskiego

W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa powyższa powinna zostać zmieniona jako wypełniająca normę art. 1 Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744).

Michał Żymierski (wcześniej: Łyżwiński następnie Żymirski) ps. „Rola” (1890–1989) – były generał WP, zdegradowany i skazany na więzienie za udział w aferze korupcyjnej, współpracownik sowieckiego wywiadu. Po 1939 roku naczelny dowódca komunistycznej AL, kierownik Resortu Obrony Narodowej PKWN i komunistyczny minister obrony narodowej. W 1945 roku z woli Stalina ogłoszony przez komunistów „Marszałkiem Polski”.

Urodził się w 1890 roku w Krakowie. Po ukończeniu gimnazjum w 1910 roku zapisał się na studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. W l. 1911–1912 odbył zasadniczą służbę wojskową w armii austriackiej, ukończył szkołę oficerską. Zaangażował się w niepodległościowy ruch paramilitarny. W 1913 roku został instruktorem Polskich Drużyn Strzeleckich. Po wybuchu I wojny światowej w 1914 roku został dowódcą kompanii piechoty w Legionach Polskich. Potem dowodził 7, 2 i 3 pułkiem piechoty I Brygady Legionów. Wystąpił przeciw Piłsudskiemu jako dowódcy I Brygady i został przeniesiony z I do III Brygady Legionów. Był potem dowódcą 2 pułku piechoty. W 1917 roku awansował do stopnia podpułkownika. W czasie kryzysu przysięgowego pozostał w szeregach utworzonego na miejsce rozwiązanych brygad Legionów – Polskiego Korpusu Posiłkowego. W 1918 roku wraz z żołnierzami II Brygady Legionów przeszedł na rosyjską stronę frontu. Został szefem sztabu II Korpusu Polskiego na Wschodzie.

W 1919 roku znalazł się w Wojsku Polskim. W okresie od sierpnia do października był przedstawicielem sztabu Wojska Polskiego na Górnym Śląsku. Po dwóch miesiącach został odwołany. Skierowany na front wojny polsko-bolszewickiej, został dowódcą 2 Dywizji Piechoty. W latach 1921–1923 wysłany na studia w Wyższej Szkole Wojennej w Paryżu. Od 1924 roku został zastępcą szefa Administracji Armii ds. uzbrojenia w Ministerstwie Spraw Wojskowych, co odpowiadało stanowisku wiceministra. W tym samym roku mianowany został generałem brygady.

Mając wpływ na ogromne kontrakty podpisywane przez Polskę na dostawy sprzętu dla WP, swoją funkcję wykorzystał do uzyskania korzyści osobistych. Za zamówienie po sztucznie zawyżonych cenach 100 tys. masek przeciwgazowych dla wojska przyjął łapówki w postaci znaczącej wówczas kwoty 11 tys. zł oraz 6 tys. akcji firmy „Ursus”.

W 1926 roku – kiedy jeszcze nie ujawniono jego praktyk korupcyjnych – opowiedział się po stronie rządowej podczas przewrotu majowego.

W 1927 roku wyszły na światło dzienne malwersacje, jakich Żymierski dokonał w okresie sprawowania funkcji ministerialnej. Podczas praworządnego procesu przed sądem udowodniono mu popełnienie nadużyć i przyjęcie korzyści majątkowych. Niezawisły sąd skazał go prawomocnie na degradację, wydalenie z wojska i 5 lat więzienia. Po odwołaniach Najwyższy Sąd Wojskowy przyjął uchwałę mówiącą, że *Żymierski zawiódł zaufanie położone w nim, jako oficerze posiadającym wysoki stopień, zajmującym wysokie stanowisko i ozdobionym orderami i odznaczeniami, zawiódł tym więcej, iż jednego z przestępstw dopuścił się z pobudki niskiej, bo chęci osobistego zysku, zaspokojonej łapówkami.*

Po wyjściu z więzienia Żymierski w 1931 roku wyjechał do Francji. W 1932 roku podjął przeciw Polsce współpracę z wywiadem ZSRR. Wykorzystując swoją dotychczasową wiedzę i emigracyjne znajomości, przekazywał Rosjanom informacje o Wojsku Polskim i o jego uzbrojeniu, o zagranicznych transakcjach Ministerstwa Spraw Wojskowych, o stosunkach francusko-polskich oraz o pracy polskiego wywiadu we Francji. Wciąż obracając się w środowiskach polskiej emigracji we Francji, poszukiwał dojść do ludzi związanych z polską ambasadą w celu pozyskiwania dodatkowych danych dla wywiadu sowieckiego. W tym czasie wstąpił też do Komunistycznej Partii Polski (KPP), kierowanej przez ulokowaną w Moskwie Międzynarodówkę Komunistyczną (Komintern).

W okresie czystek i rozliczeń w ZSRR w 1937 roku w otoczeniu Stalina pojawiły się podejrzenia, że Komunistyczna Partia Polski jest penetrowana przez polski wywiad. Finalnie doprowadziło to do rozwiązania KPP przez Międzynarodówkę Komunistyczną (w 1938 r.) i aresztowań działaczy KPP, przebywających na terenie ZSRR. Najprawdopodobniej dlatego w 1937 roku wywiad sowiecki przerwał współpracę z Żymierskim. Wkrótce potem w 1938 roku Żymierski powrócił do Warszawy.

Po klęsce Polski, w warunkach konspiracyjnych w 1940 roku Żymierski doprowadził do zebrania grupy prywatnych osób, które bez żadnych upoważnień od władz podziemia samowolnie ogłosiły się „sądem obywatelskim” i uznały wyrok Sądu Rzeczypospolitej z 1927 roku, skazujący Żymierskiego na więzienie i degradację, za nieważny. W sensie prawnym nie miało to znaczenia, ale Żymierski chciał w ten sposób uzyskać możliwość przeniknięcia do niepodległościowych organizacji konspiracyjnych. Przy tym konsekwentnie ukrywał swoją wcześniejszą współpracę z wywiadem sowieckim. Mimo to jego podejmowane w tym czasie próby zaoferowania usług innym strukturom konspiracyjnym okazały się bezskutecznie.

Wywiad sowiecki wznowił z nim łączność i ponownie zaczął przekazywać zadania do wykonania w 1942 roku – wkrótce po utworzeniu Polskiej Partii Robotniczej przez przyslaną z Moskwy grupę M. Nowotki. Łączności tej nie zerwano już do końca wojny.

Bezpośrednia współpraca z wywiadem sowieckim zapewniła Żymierskiemu szczególną pozycję w stalinowskiej konspiracji. Dlatego Żymierski w pierwszej połowie 1943 roku nawiązał formalne kontakty organizacyjne ze środowiskiem PPR i szybko zaczął odgrywać w niej ważną rolę. Został doradcą wojskowym Sztabu Głównego peoplewskiej Gwardii Ludowej, a po utworzeniu przez komunistów fasadowej Krajowej Rady Narodowej został „członkiem prezydium KRN”. Ogłoszono go – pod pseudonimem „Rola” – „naczelnym dowódcą Armii Ludowej”, powołanej formalnie w miejsce GL 1 stycznia 1944 roku.

Po pobycie w Moskwie w lipcu 1944 roku został ogłoszony także „naczelnym dowódcą Wojska Polskiego”, sprawującym zwierzchnictwo nad oddziałami podporządkowanymi komunistom. Został także kierownikiem resortu Obrony Narodowej w ramach utworzonego na Kremlu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. Od grudnia 1944 roku do 1949 roku był ministrem Obrony Narodowej w komunistycznym Rządzie Tymczasowym, w Tymczasowym Rządzie Jedności Narodowej oraz w utworzonym po sfałszowanych przez komunistów wyborach do Sejmu w 1947 roku rządzie Józefa Cyrankiewicza.

Z woli Stalina w maju 1945 roku został ogłoszony „Marszałkiem Polski”. W sfałszowanych wyborach roku 1947 przydzielono mu „mandat posła na Sejm”. W latach dojrzałego stalinizmu (1949–1952) był członkiem Rady Państwa.

Aktywnie zaangażował się w budowę systemu totalitarnego i rozbicie niepodległościowego oporu społeczeństwa. *Podczas działań taktycznych przy likwidowaniu band konieczne jest ściganie, okrążanie broniących się band i zmuszanie ich do poddania się. W wypadku silnego oporu, odmowy złożenia broni i poddania się, niemiłosiernie je zniszczyć* – nakazywał w jednym z rozkazów operacyjnych z czerwca 1945 roku. W 1946 roku stanął na czele Państwowej Komisji Bezpieczeństwa, zorganizowanej w celu koordynacji akcji zwalczania podziemia niepodległościowego.

Był współodpowiedzialny za deportacje tysięcy aresztowanych żołnierzy Armii Krajowej do obozów koncentracyjnych w głąbi ZSRR. Odmawiając skorzystania z prawa łaski, Żymierski był także współodpowiedzialny za wykonanie licznych wyroków śmierci na żołnierzach i oficerach polskiej podziemnej.

Później, w latach 1953–1955, był więziony w ramach wewnętrznych porachunków w łonie partii komunistycznej. Po powrocie Gomułki do władzy w 1956 roku, stał się ponownie częścią komunistycznych elit władzy. Został wiceprezesem Narodowego Banku Polskiego (pełnił tę funkcję w latach 1956–1967). Na V Kongresie koncesjonowanego przez władze Związku Bojowników o Wolność i Demokrację został wybrany honorowym prezesem Zarządu Głównego. W 1968 roku przeszedł na emeryturę.

W latach 70. i 80. w oficjalnej propagandzie przedstawiano go jako wybitnego męża stanu,

wzór patriotyzmu. W takiej roli uczestniczył w różnego rodzaju akcjach propagandowych, m.in. w okresie stanu wojennego. Jego życiorys był konsekwentnie poddawany manipulacjom historycznym oraz przemilczeniom faktów niewygodnych i kompromitujących. W oficjalnych biografiach przede wszystkim całkowicie pomijano jego wieloletnią współpracę z wywiadem sowieckim, rozpoczętą już w okresie międzywojennym, oraz informacje na temat rzeczywistego przyjmowania łapówek w okresie pełnienia ważnych urzędów w II Rzeczypospolitej. Zmarł w 1989 roku.

(mkkr)